

ont och gott och jag finner Burumas bok läsvärd. Inte minst om man har ett ytterst så litet intresse av att veta mer om segrans brutalitet året 1945.

Försvarshögskolan

HÅKAN GUNNERIUSSON

Christer Ahlberger & Martin Åberg (red.), *Makt och missnöje: Sockenidentitet och lokalpolitik 1970–2010* (Lund: Nordic Academic Press 2014). 176 s.

Varför har det från början av 1990-talet startats så många lokala partier i Sveriges kommuner, och varför bara i vissa och inte i alla kommuner? Det är huvudfrågeställningarna i den antologi om uppkomsten av lokala partier som redigerats av historikerna Christer Ahlberger och Martin Åberg. Tillsammans har de skrivit en tankeväckande introduktion där fenomenet presenteras och analyseras. De bidrar även med var sitt kapitel utifrån empiriska studier i två kommuner samt med "avslutande reflektioner". För att besvara de relevanta samtidshistoriska frågeställningarna har de tagit hjälp av tre yngre historiker och en statsvetare. Forskarna har antingen genomfört egna fallstudier och bidragit med bakgrunder och sammanhang till partibildningarna. Fallstudierna bygger till stor del på intervjuer med personer som bildat, suttit eller sitter i ledningen för lokala partier i fyra svenska kommuner.

Kommunala partier är inget unikt för Sverige, men här har antalet fördubblats sedan början av 1990-talet. Lokalt kan de vara nog så påtagliga genom röstetalen i valen, genom frågor de driver och sättet att agera. I Sverige som helhet har de dock marginell betydelse. Vid 2010 års val fick lokala partier tillsammans 2,6 procent av rösterna. Ändå väcker de oro bland etablerade rikspartier och intresse bland forskare. Starkast är lokala partier i sydvästra och norra Sverige.

Statsvetarna Ingemar Wörlund och Gissur Ó. Erlingsson har förklarat uppkomsten av lokala partibildningar med ett växande lokalt missnöje och bristande tillit till etablerade rikspartier. Populism med inslag av irrationalitet och karismatiska personligheter har också bidragit. Bokens redaktörer och medförfattare vänder sig starkt mot sådana förklaringar. Med eftertryck hävdar de att det krävs ett historiskt perspektiv för att fullt ut förstå framväxten av lokala partier. Grunden finns i den gamla sockenidentiteten som utmanades av två större kommunsammanslagningar under 1900-talets senare hälft. Från början av 1950-talet till mitten av 1970-talet minskade genom riksdagsbeslut stegvis antalet kommuner från drygt 2 280 till 280. Syftet med reformerna var att skapa ekonomiskt bärkraftiga kom-

muner med politiker och tjänstemän som kunde realisera efterkrigstidens centralt planlagda välfärdsbygge. Visionen förverkligades på sockenidentitetens bekostnad. Människor bosatta på avstånd från växande centralorter dit kommunkontoren lokaliserades och där välfärdsinstitutionerna förlades upplevde att deras intressen inte tillgodosågs.

Varför skedde ökningen först från och med början av 1990-talet? Storkommunerna hade bildats långt tidigare och reformerna borde rimligen ha utmanat sockenidentiteten hos den berörda generationen. Historikernas förklaring är den djupa ekonomiska krisen i början av 1990-talet. Den ledde till stora nedskärningar inom offentlig sektor utan att byråkratin och skatteuttaget reducerades i motsvarande grad. Avflyttningen från byar och industriorter som förlorade arbetsplatser tog åter fart medan storstäderna växte. Lägg därtill att rikspartiernas medlemsantal sjönk och att de tappade sin lokala förankring. För dessa partier var det mer angeläget att putsa på mediabilden än att värna den lokala anknytningen, särskilt efter att Sverige år 1995 blev medlem i EU. På kommunalnivå blev varumärket samtidigt viktigt att värna. Folkmängd och ekonomi förväntades växa genom marknadsföring av kommunen. Politikerna satsade på återvändardagar och andra jippon i stället för ett försvar av välfärdens basfunktioner. Det var i alla fall känslan hos invånare i storkommunernas utkanter, de som bodde på platser med en latent sockenidentitet och där servicen urholkades.

Ahlberger & Åberg tar hjälp av E.P. Thompsons användning av begreppet "den moraliska ekonomin" i det tidiga moderna England när de ska förklara det lokala missnöje som från 1990-talet kanaliserades i lokala partibildningar. De tar avstånd ifrån att partierna, som statsvetare hävdar, är ett utslag av populistiska strömningar. Moralismen och lokalismen är två bättre begrepp, menar de, även när ett antielitistiskt drag finns med i bilden. I så kallade flerkärniga kommuner, som i de tre studerade västsvenska kommunerna Marks, Kungälv och Vänersborg, upplever medborgarna i utkantssocknarna att en kärna gynnas på de andras bekostnad. Moralismen är här "mera aggressivt formulerad" (s.19) och riktad mot centrum i kommunen. I vidsträckt glesbygdskommuner med en krympande befolkning är förklaringen, som framgår i Åbergs fallstudie av Åsele, i stället självhjälpsbehovet och enigheten mot diktat från stockholmscentrerade rikspartier.

De fyra fallstudier som redovisas i var sitt kapitel fördjupar de mer generella beskrivningarna och tolkningarna i bokens första tre kapitel. Efter Ahlberger & Åbergs inledande positionering följer Malin Stegmann McCallion, statsvetare vid Karlstads universitet, undersökning av vad väljarna röstade på i valen till Europaparlamentet. Tolkningen är att väljarna såg EU-valen som andra rangens val och därför röstade på partier som inte var företrädare på riksplaneln. Röstandet blev en proteströst mot nationella partier.

Mikael Svanberg, historiker vid Karlstads universitet, har med ett rättsfilosofiskt perspektiv studerat demokratidebatten inför beslutet om den senaste kommunreformen år 1969. En likvärdig samhällsutveckling i hela landet var vägledande för det socialdemokratiska partiet. Kommunala församlingar fick rollen som "effektiva verkställare av centrala beslut". Lokala partiföreträdare hävdar i dag att lokala frågor skall avgöras utifrån lokala förhållanden och av lokala företrädare.

Sockenidentitetens betydelse för partibildningarna är dock inte helt lätt att belägga. Historikerna är medvetna om svårigheterna och flera, särskilt Martin Åberg i sin studie av de kommunala partierna i Åsele, reflekterar löpande över de metodiska svårigheterna med att använda intervjuer och fokusgrupper för att förstå bildandet av lokala partier med många år på nacken. Hur uttrycks sockenidentiteten? Går det till och med att hävda en "sockenideologi"? Ahlberger och Åberg svarar att när lokala identiteter med djupa historiska rötter omsätts i politik med fokus på "ortens bästa" blir "de en sockenideologi". Det är inte fråga om manifest utan en latent lokalism som kan växlas upp i partibildningar med ett brett spektrum frågor på dagordningen.

Risken att övertolka intervjuvaren kan drabba även metodiskt medvetna historiker med ambition att utmana statsvetarnas a-historiska tolkningar. Forskargruppen har ändå lyckats väl, de finner stöd för sin hypotes i de undersökta kommunerna. De har också försökt minimera sin egen påverkan på intervjuvaren genom att utarbeta fyra öppna frågeteman i syfte att "komma åt de kollektiva minnen [...] som vi menade spelar en viktig roll i lokalsamhället och för de kommunala partiernas uppkomst" (s. 165).

I fallstudiekapiteln framträder sockenidentiteten, den föreställda territoriella gemenskapen, ändå i varierande grad. Tydligast är den i historikern Martin Vilborgs studie av Utvecklingspartiet i Kungälv kommun. Här slogs sju socknar och två städer från 1952 stegvis samman i ett kommunblock. Den gamla skärgårdsstaden Marstrand hamnade i bakvattnet när den lilla jordbruksstaden Kungälv utsågs till centrum i storkommunen. En känsla av gemenskap och tillhörighet har aldrig infunnit sig hos människor i kommunens gamla socknar där folkmängden minskat. När vindkraftsfrågan aktualiserades eskalerade motsättningarna mellan kommunens kärnor. Inför 2010 års val bildades Utvecklingspartiet som fick 6,3 procent av rösterna och fyra mandat. Partiet företräder en sockenideologi som "tycks blicka bakåt och framåt på en gång", konstaterar Vilborg.

I Vänersborg var det planerna på en storflygplats under 1990-talets krisår som var den utlösande faktorn när partiet Folkviljan bildades. Partiets historia från 1991 fram till att det upplöstes år 2010 skildras och analyseras av Anders Forsell, historiker i Karlstad. En karismatisk ledare personifierade

partiet. När han efter ett föga gångbart uttalande om romer avgick lades partiet ned, men fick snart en efterföljare i Valfärdspartiet. Forsell anser sig belägga att partibildningarna bottenar i äldre kommunala ideal om "sparsamhet, social rättvisa och antielitism samt en misstänksamhet mot tjänstemannabyråkrati" (s. 129).

Invändningar kan riktas mot den tolkning som forskargruppen så starkt framför. Sockenidentitetens roll vid partibildningarna är svår att belägga. Av egen erfarenhet vet jag att lokala partier finns även i centrum av flerkärniga kommuner, bildade av karismatiska personer. Jag är ändå beredd att acceptera bokens huvudtes om en historiskt förankrad sockenidentitet och en moralisk ekonomisk grundsyn som förklaring. Antologins författare tar tydligt ställning och argumenterar väl – det gör boken stimulerande att läsa. Vi behöver fler skrifter av detta slag från historikernas sida!

Uppsala universitet

MATHS ISACSON

Henrik Malm Lindberg, *Drömmen om jämlikhet: Socialdemokratiens radikaliserings och den svenska modellens fall* (Stockholm: Atlantis 2014). 183 s.

Vilka idéer och tankegångar låg bakom den radikaliserings som det socialdemokratiska partiet genomgick under det sena 1960-talet? Detta är huvudfrågan i *Drömmen om jämlikhet*, skriven av ekonomhistorikern Henrik Malm Lindberg, verksam vid Näringslivets forskningsinstitut Ratio. Malm Lindbergs tes är att "radikaliserings av politiken [...] föregicks av en radikaliserings av samhällsdebatten och då inte minst debatten inom Socialdemokraterna (SAP) och Landsorganisationen (LO) och att denna radikaliserings var en följd av att några centrala idégivare gjorde en ny tolkning av verkligheten" (s. 16).

Med hjälp av Peter Halls teori om *policy paradigms* – en statsvetenskaplig tolkning av Kuhns paradigmteori – hävdar Malm Lindberg att politisk förändring sker på tre nivåer: på den första nivån handlar det om marginella förändringar inom ramen för rådande mål och medel; på den andra förändras medlen medan de övergripande målen förblir desamma; och slutligen, på den tredje nivån, förändras hela politikområdet. De två första nivåerna svarar således mot Kuhns normalvetenskap medan den tredje utgör ett paradigmskifte. Detta skifte kan endast komma till stånd när alltför många anomalier, eller med Malm Lindbergs terminologi "ny kunskap", framträder i den rådande ordningen. Det är just denna nya kunskap som står i fokus för Malm Lindbergs undersökning. En explicit definition av kunskapsbegrep-